

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма курсу
«Ідентичність людської душі в літературному вимірі.
Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень»
для закладів загальної середньої освіти

Автори: Архипова Валентина Петрівна, Січкарь Світлана Іванівна,
Шило Світлана Борисівна

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 20.11.2025 № 1529)

Вступна частина

Література відіграє надзвичайно важливу роль у житті людини, впливаючи на її емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток. Твори художньої літератури (української та зарубіжної) відображають різні погляди на життя, дозволяють заглянути в інші культури, епохи. В українському контексті література має важливу національно-патріотичну функцію. Вона зберігає мову, традиції, досвід боротьби, духовність і є джерелом національної ідентичності. Окрім того, література є унікальним простором осмислення людської сутності, адже саме через художній образ і слово письменники/письменниці розкривають найглибші суперечності людської природи, її неповторність. Вона не лише відображає філософські та наукові уявлення про людину, а й формує нові напрями розуміння її внутрішнього світу. Саме художнє слово дозволяє показати багатовимірність людського існування — від прагнення свободи і гармонії до внутрішніх драм і боротьби зі злом. Література багата інтерпретаціями: часто у творах людина постає як носій гідності та свободи національної спільноти, з моральним вибором та відповідальністю перед собою і суспільством, також досліджується драма людської душі, де співіснують добро і зло, віра й сумнів, духовна сила й небезпека втрати власної індивідуальності. Таким чином, література — це інструмент розуміння себе та інших, основа для розвитку глибоких людських почуттів, підґрунтя духовного й соціального розвитку особистості.

Модельна навчальна програма курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень» сприяє комплексному дослідженню та осмисленню особистості людини крізь призму літературних текстів різних епох і культур, спрямована на виявлення того, як за допомогою художнього слова розкривається її внутрішній людини, моральні пошуки, духовні кризи та прагнення до самопізнання.

Програму розроблено на основі Державного стандарту профільної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851):

- вона ґрунтується на визначених стандартом ціннісних орієнтирах (пункт 4 Державного стандарту);
- охоплює формування наскрізних у всіх ключових компетентностях умінь (пункт 10 Державного стандарту);
- передбачає реалізацію вимог до обов’язкових результатів навчання в мовно-літературній освітній галузі (додаток 2 до Державного стандарту);
- орієнтується на компетентнісний потенціал мовно-літературної галузі (додаток 1 до Державного стандарту);
- ураховує наступність між циклами навчання на рівнях базової та профільної середньої освіти.

Програма побудована з урахуванням Концептуальних засад мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська та зарубіжні

літератури) (Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.08.2025р. №1163):

- вона ґрунтується на багатокomпонентності та міждисциплінарності мовно-літературної освітньої галузі;
- сприяє досягненню конкретних результатів навчання, які відповідають ключовим компетентностям та відображають формування наскрізних умінь;
- орієнтується на формування читацької компетентності із використанням технік читання з розумінням як практичних інструментів для життя;
- передбачає методику роботи з художніми текстами, яка формує історичну пам'ять, пошану, уміння ненасильницької комунікації, культуру осмислення й обговорення чутливих питань минулого й сучасності з урахуванням травматичного досвіду учнівства;
- ураховує системну роботу з подолання освітніх втрат;
- ураховує відстеження навчального поступу учнівства в парадигмі «Я-орієнтирів» (Таблиця 4 Концептуальних засадах мовно-літературної освітньої галузі).

Модельна навчальна програма курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень» (далі — Програма) реалізує компетентнісний потенціал, мету і завдання мовно-літературної освітньої галузі, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти (далі — Державний стандарт), та призначена для викладання у класах профільного циклу загальної середньої освіти.

Програма передбачає реалізацію частини вимог до обов'язкових результатів навчання у мовно-літературній освітній галузі (Додаток 2 Державного стандарту) з урахуванням ключових компетентностей галузі (Додаток 1 Державного стандарту). У поєднанні з модельними навчальними програмами «Інтегрований мовно-літературний курс. 10–12 класи. Основний рівень» / «Інтегрований курс літератур. 10–12 класи. Основний рівень» / «Інтегрований курс літератур. 10–12 класи. Поглиблений рівень» / «Українська література. 10–12 класи. Поглиблений рівень» / «Зарубіжна література. 10–12 класи. Поглиблений рівень» вона забезпечує повне досягнення обов'язкових результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти в мовно-літературній освітній галузі.

Програма визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання (мовно-літературна освітня галузь) учнівства 10–12 років навчання, пропонований зміст курсу та види навчальної діяльності.

Мета курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень» (далі – курс) узгоджена з метою мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту та спрямована на *сприяння усвідомленому читанню й розумінню учнями/ученицями кращих зразків української та світової літературної спадщини, формування загальнолюдських і національних цінностей, розвиток*

національної та громадянської ідентичності, виховання глибоких національно-патріотичних почуттів, формування готовності до свідомого життєвого вибору та успішної реалізації в суспільстві.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розширити знання учнів/учениць про літературу як вид мистецтва слова та джерело духовного збагачення;
- формувати вміння визначати національну своєрідність літературних творів та їхню загальнолюдську цінність;
- виховувати повагу й любов до української мови як державної та до української літератури як невід’ємної частини світової культури;
- виховувати стійкий інтерес до читання, залучати учнів/учениць до активної читацької діяльності;
- розвивати самостійність у читанні, стимулювати бажання задовольняти власні інтелектуальні й емоційні потреби через книгу;
- розвивати читацьку компетентність з метою підвищення академічної успішності в різних дисциплінах;
- сприяти збереженню рідної мови, традицій і національних цінностей в умовах сучасного глобалізованого світу;
- заохочувати інтерес до вивчення іноземних мов через читання творів зарубіжної літератури в оригіналі;
- розвивати вміння порівнювати художні твори в оригіналі та перекладі (за наявності знань іноземної мови);
- розвивати творчі здібності, критичне мислення та культуру мовлення;
- сприяти формуванню духовного світу, високих моральних якостей і ціннісних орієнтирів учнівства через комплексне дослідження та осмислення особистості людини;
- формувати національну та громадянську ідентичність учнів/учениць;
- формувати естетичні смаки, етичні уявлення, емпатійне сприйняття світу;
- виховувати в учнів/учениць повагу до мовного й культурного розмаїття світу, толерантність до міжкультурного діалогу, окрім як діалогу з країною-агресором;
- виховувати в учнівства спрямування на самопізнання і власну активність через художні тексти як основу професійного самовизначення.

Програма курсу реалізується за умови його вибору учнівством та закладом освіти і може бути використана на будь-якому з трьох років навчання профільної середньої освіти (10, 11 або 12 клас). Такий підхід відкриває можливість для формування динамічних навчальних груп, до яких входять учні/учениці з різним досвідом шкільного навчання, зацікавлені в опануванні цього курсу.

Програма курсу побудована на низці **принципів**, що забезпечують її цілісність, практичну спрямованість і відповідність сучасним викликам, які реалізуються через зміст тем і види навчальної діяльності, а саме:

– *інтегративний* — об’єднання літературних явищ, подій, художніх творів як підґрунтя системного вивчення та актуалізації їхнього змісту для учнів/учениць у національному та міжкультурному контексті;

– *компаративний* — порівняння художніх творів українських та зарубіжних авторів/авторок з метою дослідження художньої цінності кожного твору;

– *україноцентричний* — у центрі уваги — українська культура, мова, мистецтво, традиції, історія, що допомагають берегти й розвивати унікальну культурну спадщину, формувати національну свідомість та ідентичність з урахуванням досвіду світових культур;

– *проблемний* — спрямованість діяльності учнів/учениць на розвиток пізнавальної активності, творчих здібностей та глибокого осмислення літератури через особистісне сприйняття;

– *жанрово-родовий* — аналіз художніх творів відповідно до жанрових, родових особливостей та специфіки авторського стилю;

– *концентричний* — формування ключових компетентностей за рахунок поглиблення знань, умінь, досвіду учнів/учениць;

– *гуманістичний* — усвідомлення впливу художньої літератури на формування морально-етичних якостей людини, її самоцінності, гідності, ставлення до свободи з метою самореалізації та відповідальності за своє життя;

– *особистісно орієнтований* — урахування індивідуальних потреб, інтересів, здібностей учнів/учениць з метою підвищення мотивації до вивчення літератури.

Програма складається з таких **структурних елементів**:

1) *Вступна частина* — містить загальну характеристику курсу, визначає його мету, ключові компетентності, ціннісні орієнтири, завдання, підходи та принципи реалізації.

2) *Основна частина* — розкриває зміст курсу та охоплює очікувані результати навчання (очікувані результати навчання курсу відповідають орієнтирам для оцінювання з мовно-літературної галузі, визначеним у Державному стандарті профільної середньої освіти), пропонує зміст інтегрованого курсу, види навчальної діяльності. У програмі представлено **орієнтовну тематику** видів навчальної діяльності, при цьому для педагогічних працівників / працівниць залишається можливість заміни та / або творчого формулювання запропонованих тем.

3) *Прикінцева частина* — містить методичні рекомендації щодо організації навчального процесу та оцінювання результатів навчання здобувачів/здобувачок освіти.

Основна частина програми містить такі **тематичні розділи**:

Розділ 1. «Свобода як визначальна риса національної ідентичності людини».

Розділ 2. «Самоцінність особистості як дар повноти життя».

Розділ 3. *«Кохання як джерело натхнення та рушійна сила в житті людини».*

Розділ 4. *«Пошук власної ідентичності у вирі життєвих випробувань».*

Художні твори, пропоновані в кожному розділі, вивчаються відповідно до специфіки художньої літератури як виду мистецтва. До програми введено невелику їх кількість, щоб учні/учениці мали змогу прочитати текст повністю (невеликий за обсягом) або фрагментарно. При цьому учитель/вчителька обирає такі фрагменти, які не порушують цілісності тексту й заохочують учнів/учениць прочитати великий за обсягом твір повністю. Зміст програми також передбачає включення рубрики «Теорія літератури» (ТЛ), оскільки учні/учениці мають володіти основними літературознавчими поняттями й термінами для глибшого аналізу та інтерпретації художніх творів.

Програма передбачає вивчення творів української літератури, які відіграють ключову роль у збереженні історичної пам'яті, формуванні національних та морально-етичних цінностей, а також світогляду свідомого, відповідального громадянина/громадянки. Українська література є основою для пробудження національного духу, гідності та самоусвідомлення, дає змогу українцям/українкам відчувати себе частиною спільноти з глибокими культурними коренями. Вивчення творів зарубіжної літератури в кращих українських перекладах сприяє осмисленню багатства української мови та літератури в контексті світової культури, слугує інтерпретації зарубіжної літератури крізь призму української ментальності задля глибшого осягнення культурної самобутності, національної та громадянської ідентичності українців/українок.

Структура навчальної програми, її змістове наповнення передбачають урахування вікових особливостей здобувачів/здобувачок освіти, відповідають вимогам змісту й рівня навчальних досягнень профільного циклу навчання.

Курс реалізується за умови його вибору учнівством і закладом освіти й може викладатися як у межах передбаченої кількості навчальних годин для вивчення обов'язкових освітніх компонентів за обраним профілем навчання, так і коштом навчальних годин для вибіркового освітніх компонентів, що фінансуються з державного бюджету.

Програма курсу є основою для створення навчальних програм як основного, так і поглибленого рівнів, із відповідною корекцією орієнтирів для оцінювання, змісту, обсягів навчального часу, способів формування компетентностей і рівня складності навчального матеріалу.

Компоненти програми можуть інтегруватися з різними курсами мовно-літературної та інших освітніх галузей. Передбачено можливість адаптації послідовності вивчення тем, прикладів і форматів діяльності відповідно до потреб класу та місцевих особливостей.

Особливості організації освітнього процесу. Реалізація програми передбачає використання різноманітних підходів та видів навчальної діяльності, що сприяють розвитку ключових компетентностей та наскрізних

умінь учнів/учениць. Текстоцентричний підхід у вивченні літератури є основою роботи з текстом художнього твору, що має на меті аналіз його структури, мови, образів та тематики для глибокого розуміння його змісту та художньої цінності. Цей підхід сприяє формуванню навичок усвідомленого читання, критичного осмислення та інтерпретації тексту. Використання проєктних технологій стимулює інтерес учнів/учениць до розв'язання актуальних проблем, створює умови для профорієнтації та власного життєвого вибору. Значну роль під час роботи з текстом відіграють дискусії або дебати. Вони є основою для створення освітнього середовища, яке сприяє формуванню мовленнєвої культури, критичного та раціонального мислення, забезпечують активну взаємодію, обмін гіпотезами та ідеями, стимулюють до співпраці й порозуміння.

Методичні аспекти реалізації програми курсу за вибором представлено у прикінцевій частині.

Основна частина

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
ВСТУП		
<i>1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях:</i> слушає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1]; виокремлює відповідно до змінюваних цілей інформацію з одного чи кількох фрагментів інформаційного чи множинного тексту, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1]; інтегрує інформацію з кількох джерел для виконання актуальних завдань [12 МОВ 1.4.1-1]. <i>2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> розрізняє факти і судження, виявляє суперечності на підставі результатів аналізу інформації з кількох текстів чи множинного тексту [12 МОВ 2.2.2-1]; визначає ступінь достовірності, новизни, повноти, несуперечливості, соціокультурної неупередженості інформації, отриманої з різних текстів (зокрема медіатекстів), наводячи аргументи щодо своєї позиції [12 МОВ 2.4.1-1]. <i>3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови:</i> створює тексти різної жанрово-	Вічні проблеми буття в літературному мистецтві. Свобода й людська гідність, гуманізм та емпатія, відповідальність і справедливість, прагнення гармонії та цілісності – визначальні риси національної ідентичності людини у міжкультурному середовищі. Значення літератури для становлення духовної цілісності людини	Аналітична робота з прослуханою інформацією (відповіді на запитання відкритого типу). Групова взаємодія з метою дослідження вічних проблем буття в художній літературі. Структурування інформації на основі множинного тексту/медіатексту у вигляді схеми/таблиці/ментальної мапи тощо. Створення медіаконтенту на основі інтеграції інформації з різних джерел (постер/допис/відео у стилі сучасних запитів соціальних мереж). Проект на тему «Читання книги чи візуальний контент?» (або теми на вибір учнів/учениць)

стильової належності відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1]. 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу: застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]		
РОЗДІЛ 1 СВОБОДА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ		
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях: слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1]; розпізнає невідповідність між вербально та невербально вираженим змістом художнього тексту для виявлення прихованих (маніпулятивних та інших) намірів мовця, на основі цього приймає рішення щодо подальшої комунікації [12 МОВ 1.1.3-1]; виокремлює відповідно до змінюваних цілей інформацію з одного чи кількох фрагментів художнього тексту, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1]; окреслює власну позицію щодо художнього тексту, враховуючи її схожість чи відмінність із позиціями інших, а також переваги власної позиції [12 МОВ 1.5.2-1] демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації [12 МОВ 1.7.1-2]. 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація,	Зінаїда ТУЛУБ. Роман «Людолови». Тема глибоких суспільних потрясінь і героїчних подвигів в ім'я свободи. Історичний контекст твору та його роль. Проблема вічних цінностей та боротьби за свободу. Психологічна глибина та багатогранність людських характерів. Образи козацької старшини та вільних козаків, які змінюють хід історії. Образ Петра Сагайдачного – видатної постаті козацьких часів. Іван БАГРЯНИЙ. Роман «Людина біжить понад прірвою». Тема боротьби за життя та свободу посеред реалій Другої світової війни. Приклади стоїцизму в романі. Духовна стійкість,	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, уголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркове, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Аналітична робота з текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів, ролі історичного контексту у творі тощо). Визначення та розпізнавання виразальних художніх засобів у контексті авторського задуму, дослідження впливу художніх засобів на емоційне сприйняття тексту.

<i>критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1]; визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1]; коментує та обґрунтовує актуальність порушених в художніх текстах проблем, спираючись на суспільно-державні (національні) цінності України, українські історико-культурні надбання і традиції у світовому ціннісному контексті [12 МОВ 2.2.1-1]; інтегрує інформацію з кількох прочитаних текстів або художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 МОВ 2.2.4-1]; окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту чи кількох текстів або художніх текстів (медіатекстів), множинних та/або неструктурованих текстів [12 МОВ 2.4.1-2]; застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1]; створює індивідуальний/колективний творчий продукт для самовираження, спираючись на власний читацький досвід [12 МОВ 2.7.1-1]. 3. Висловлювання думок, почуттів і	людська воля до життя та свободи й незламна сила духу. Образ Максима Колота, його стійкість у боротьбі проти світу насильства. Валерій ШЕВЧУК. Роман «Юнаки з вогненної печі». Тема важкої долі людини в тоталітарному суспільстві, де панували людиноненависницька пропаганда, несправедливість, свавілля, терор «червоного звіра» Історична основа, глибокий психологізм, філософічність твору. Відчуття свободи та любов до рідної землі як усеперемагаюча сила. Образи головних героїв твору, їхній оптимізм та воля до життя. ТЛ: роман (повторення). Мемуарна література (для ознайомлення, за вибором учительства) Ольга КОБИЛЯНСЬКА. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади. Олесь ГОНЧАР. Щоденники. Василь ЗАХАРЧЕНКО. у магнієвому спаласі: щоденник. ТЛ: мемуарна література (проза)	Складання усного висловлення про порушені у творі проблеми. Структурування інформації відповідно до завдань та власної позиції. Дослідження психологічної глибини та багатогранності характерів головних персонажів, їхнього емоційного стану. Складання сенкану, діаманти, цитатної характеристики тощо. Групово онлайн-взаємодія з метою визначення та інтерпретації фактичної інформації та підтексту. Дискусія на тему «Цінність свободи для людини» (або теми на вибір учнів/учениць). Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Візуалізація прочитаної/почутої інформації. Дослідження теми свободи як найвищої цінності життя в інших видах мистецтва.
--	---	---

<i>ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови:</i> створює тексти різної жанрово-стильової належності відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1]; здійснює онлайн-взаємодію, зокрема дискутує в цифровому середовищі в режимі реального часу, толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись засад академічної доброчесності та норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.2-1]; усуває недоліки в тексті на різних рівнях його організації, ураховуючи жанрово-стильові та композиційні особливості тексту, коментує зроблені виправлення [12 МОВ 3.3.2-1]. <i>4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу:</i> спостерігає за власним і чужим мовленням для мовленнєвого самовдосконалення [12 МОВ 4.1.2-1]; застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]	Майкл МОРПУРГО. Роман «Бойовий кінь». Зображення реалій Першої світової війни, її абсурдність, жорстокість, руйнівний вплив та трагічні наслідки. Утвердження найважливішої цінності людини – її життя. Образи Альберта та його друга коня Джоуї. Значущість дружби й вірності. Моральна стійкість, милосердя та людяність героїв у надважких умовах. Особливості композиції та унікального звучання роману. Маркус ЗУЗАК. Роман «Крадійка книжок». Зображення подій Другої світової війни. Філософські роздуми про людину та її місце у світі. Тема цінності людського життя, боротьба за свободу й людську гідність. Образ Лізель, яка намагається змінити власний світ. Сила дружби, любові та милосердя. Значення книг, що надихають, дають надію і навіть змінюють життя в найскладніших обставинах. Крістін ГЕННА. Роман «Соловей». Тема боротьби за свободу та виживання у творі. Стійкість людського духу й сила	Проект на тему «Духовна стійкість – внутрішнє світло, що веде до перемоги» (або теми на вибір учнів/учениць)
---	---	---

	жіночої сміливості. Людська рішучість та віра в майбутнє як запорука мирного життя. Глибокий психологізм образів двох сестер – Віанни та Ізабель, їхня віра, любов та героїзм у боротьбі за свободу та людяність в умовах жорстокої війни	
РОЗДІЛ 2 САМОЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ДАР ПОВНОТИ ЖИТТЯ		
<i>1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях:</i> слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1]; застосовує різні прийоми для забезпечення комунікації в різних ситуаціях спілкування, дотримуючись норм культури спілкування [12 МОВ 1.1.2-1]; виокремлює відповідно до змінюваних цілей інформацію з одного чи кількох художніх текстів, а також неструктурованого мовлення для ефективної комунікації [12 МОВ 1.3.1-1]; визначає мету, прямі та приховані наміри автора усного повідомлення, відстежуючи їх можливі зміни у процесі комунікації, за потреби визначаючи прийнятні способи впливу на співрозмовника для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [12 МОВ 1.4.2-1]; окреслює власну позицію щодо почутого художнього тексту, враховуючи її схожість чи відмінність із позиціями інших, а також переваги власної позиції [12 МОВ 1.5.2-1] демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації [12 МОВ 1.7.1-2],	Олесь ГОНЧАР. Оповідання «Ілонка», «Дорога за хмари». Розповіді про людей «зі світлом у душі», які живуть за найвищими законами людяності. Образ угорської дівчинки як утілення сміливості й честі (за оповіданням «Ілонка»). Образ щирої і світлої доньки лісника, яка шукає власні моральні ідеали (за оповіданням «Дорога за хмари»). Вічні категорії добра і зла, честі й безчестя, совісті та справедливості у творах. ТЛ: оповідання (повторення). Василь ЗАХАРЧЕНКО. Роман «Прибутні люди». Зображення подій в Україні, спричинених голодом 1947 року. Трагічні людські долі в контексті минулого, відтворення історичного матеріалу в конкретній людській біографії. Глибокий психологізм у	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркове, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Аналітична робота з текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів, ролі історичного контексту тощо). Дослідження форми тексту, визначення спільних та різних елементів змісту й форми у прочитаних/прослуханих творах. Визначення та розпізнавання виражальних художніх засобів у контексті авторського

2. <i>Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1]; визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1]; розрізняє факти і судження, виявляє суперечності на підставі результатів аналізу інформації з художнього тексту чи множинного тексту [12 МОВ 2.2.2-1]; визначає зв'язок між змістом і формою тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту), зіставляючи тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) за різними критеріями [12 МОВ 2.2.3]; інтегрує інформацію з кількох прочитаних художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 МОВ 2.2.4-1]; окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту [12 МОВ 2.4.1-2]; застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1]. 3. <i>Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими</i>	змалюванні людських характерів. Людяність і шляхетність героїв на тлі надважких подій. Володимир ЛИС. Роман «Століття Якова». Розповідь про життя однієї людини в контексті цілої епохи. Проблеми кохання і зради, втрат, болю й радості, несподіваних зустрічей і дарунків долі. Образ Якова як утілення етнічних рис українця. Еріх Марія РЕМАРК. Роман-сповідь «Три товариші». Зображення жорстокої правди про війну, тема «втраченого покоління» в романі. Образ людини, яка долає життєві випробування й прагне відродити власну цінність. Утвердження дружби й взаємопідтримки як джерела життєвих сил. Особливості жанру твору. ТЛ: роман-сповідь. Ернест ГЕМІНГВЕЙ. Роман «Острови в океані». Тема творчості та особистого життя митця в романі. Проблеми самотності й відчаю, відданості й відваги. Сутність батьківської любові та її духовної сили. Жанрові особливості автобіографічного роману.	задуму, дослідження впливу художніх засобів на емоційне сприйняття тексту. Створення асоціативних картин. Групова онлайн-взаємодія з метою визначення ціннісних якостей особистості, що впливають на її власне життя. Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Створення постерів/дописів/статей у соцмережах про авторів вивчених творів чи головних персонажів. Зіставлення літературного та медіатекстів за різними критеріями (мета, жанр, ідея, сюжет, персонажі).
---	--	--

особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови: створює тексти різної жанрово-стильової належності відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 MOV 3.1.1-1]; здійснює онлайн-взаємодію, зокрема дискутує в цифровому середовищі в режимі реального часу, толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись засад академічної доброчесності та норм електронного спілкування [12 MOV 3.2.2-1]. 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу: застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 MOV 4.2.2-1].	ТЛ: автобіографічний роман. Анна ГАВАЛЬДА. Роман «Просто разом». Тема самотності як можливості пізнати себе і власний світ. Сутність справжнього щастя людини в романі. Віра й дружба як основа повноти життя та можливість визнати самоцінність	
--	---	--

РОЗДІЛ 3

КОХАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ ТА РУШІЙНА СИЛА В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

1. <i>Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях:</i> слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 MOV 1.1.1-1]; застосовує різні прийоми для забезпечення комунікації в різних ситуаціях спілкування, дотримуючись норм культури спілкування [12 MOV 1.1.2-1]; переказує художній текст у різний спосіб, зважаючи на умови спілкування, запити та особливості цільової аудиторії та власні потреби, дотримуючись достовірності і засад академічної доброчесності [12 MOV 1.2.1-1]; інтегрує інформацію з художніх текстів для виконання актуальних завдань [12 MOV 1.4.1-1];	Василь БАРКА. Поезія «Океан». Мотив утраченого кохання та загубленого світу. Образ океану як безмежного всесвіту. Життя як океан та внутрішній світ людини. Духовна перевага добра над злом. Ліричний образ океану серця як невичерпного джерела життя. ТЛ: ліричний твір (повторення). Василь СИМОНЕНКО. Новела	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркове, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче тощо). Відтворення подій сюжету твору, визначення їхньої послідовності, пояснення взаємозалежності подій. Аналітична робота з текстом (жанрові
---	--	---

визначає ступінь достовірності, новизни, повноти, несуперечливості, неупередженості почутої інформації, отриманої з різних джерел, наводить аргументи щодо своєї позиції [12 МОВ 1.5.1-1]; раціонально поєднує використання вербальних та невербальних засобів в умовах реалізації різних комунікативних стратегій, виявляючи мовну стійкість [12 МОВ 1.6.1-2]. <i>2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання художніх текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1]; визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1]; пояснює вплив прочитаного художнього тексту на власний емоційно-чуттєвий досвід, визначає потенційний вплив прочитаного тексту на емоційно-чуттєвий досвід різних читацьких аудиторій [12 МОВ 2.3.1-1]; окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаних множинних та/або неструктурованих текстів [12 МОВ 2.4.1-2]; застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1]. <i>3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів</i>	«Вино з троянд». Мотив істинних людських почуттів. Непримітне, мовчазне й водночас сильне почуття кохання як символ гармонії. Зовнішня і внутрішня краса людини. Мотив відданості й самопожертви у творі. Образ ліричного героя, здатного на піднесені почуття. Жанрові особливості поезії в прозі. ТЛ: поезія в прозі. Гійом АПОЛЛІНЕР. «Міст Мірабо». Роздуми поета про сутність людського життя, про невинний плін часу. Почуття неповторності кохання та сум від втраченої любові. Філософські проблеми життя й смерті, тлінності й вічності, надії й розчарування у творі. Образ Сени як уособлення життя й плінності часу, в якому, зрештою, все минає. Рейнбоу РОВЕЛЛ. Роман «Елеанор і Парк». Тема дружби, сила справжнього кохання, відданості та порозуміння, які дарують надію й допомагають долати життєві труднощі. Засудження неприйняття відмінних людей, домашнього	особливості, основні мотиви, мистецький контекст). Дослідження проблематики та засобів художньої виразності у прочитаних/прослуханих текстах. Дослідження впливу художніх засобів на власний емоційний стан. Висловлення власних почуттів, вражень від прочитаних творів різними засобами і способами візуалізації Моделювання життєвих ситуацій на основі аналізу та інтерпретації вивчених творів. Характеристика образу ліричного/головного героя, пояснення причин його поведінки, роздумів, відчуттів. Проведення паралелей між образами та ситуаціями тексту і власним життєвим досвідом. Групова взаємодія з метою визначення сутності кохання як рушійної сили в житті людини. Візуалізація
--	--	--

українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови: створює тексти різної тематики та обсягу, доцільно використовуючи цифрові засоби для поширення інформації щодо особистісних і суспільно важливих питань, дотримуючись норм електронного спілкування [12 МОВ 3.2.1-1]; обирає способи вдосконалення тексту за самостійно визначеними критеріями [12 МОВ 3.3.1-2]. 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу: застосовує різні комунікативні стратегії для досягнення комунікативної мети в змінних умовах спілкування [12 МОВ 4.2.2-1]	наси́льства, жорстокого поводження із дітьми, булінгу та залякування у школі. Образи Елеанор та Парка як уособлення споріднених душ, які знайшли місце для справжніх почуттів незважаючи на життєві труднощі. ТЛ: засоби художньої виразності (повторення)	прослуханої/прочитаної інформації. Проект на тему «Як справжнє почуття змінює нас?» (або теми на вибір учнів/учениць)
---	---	---

РОЗДІЛ 4

ПОШУК ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ВИРІ ЖИТТЄВИХ ВИПРОБУВАНЬ

1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях: слухає інформацію, різну за обсягом і тематикою, долаючи комунікативні перешкоди, шуми [12 МОВ 1.1.1-1]; переказує художній текст у різний спосіб, зважаючи на умови спілкування, запити та особливості цільової аудиторії та власні потреби, дотримуючись достовірності і засад академічної доброчесності [12 МОВ 1.2.1-1]; використовує доцільний спосіб фіксування усного повідомлення за тематикою художнього тексту, дотримуючись достовірності та засад академічної доброчесності, відповідно до самостійно визначеної мети [12 МОВ 1.2.2-1];	Ольга КОБИЛЯНСЬКА. Повість «За ситуаціями». Метальні й духовні пошуки жінки в суспільстві, вибір життєвого шляху, боротьба між соціальними очікуваннями та особистими ідеалами. Тема емансипації та фемінізму у творі. Образ Аглаї-Феліцитас, яка прагне не втратити себе й віднайти свою ідентичність. Утілення вільного духовного розвитку й незалежності в образі героїні. Музика в повісті як спосіб сприйняття світу.	Різні види читання тексту чи його фрагментів (про себе, вголос, в особах, коментоване, критичне, вибіркове, пошукове, зі слуховим рядом, з відеорядом, інтенсивне, творче тощо) Творчий переказ, коментування та інтерпретація тексту, виокремлення головної та другорядної інформації в тексті, фактів та суджень тощо. Аналітична робота з
---	--	---

визначає мету, прямі та приховані наміри автора усного повідомлення, відстежуючи їх можливі зміни у процесі комунікації, за потреби визначаючи прийнятні способи впливу на співрозмовника для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [12 МОВ 1.4.2-1]; виявляє гнучкість і стійкість в обстоюванні власної позиції з урахуванням різних думок, аргументів щодо певної проблеми за тематикою чи проблемами, порушеними в художньому тексті, медіатексті [12 МОВ 1.6.1-1]; раціонально поєднує використання вербальних та невербальних засобів в умовах реалізації різних комунікативних стратегій, виявляючи мовну стійкість [12 МОВ 1.6.1-2]; демонструє володіння прийомами емоційної саморегуляції в різних ситуаціях усної комунікації (зокрема під час публічного виступу, співбесіди, а також у разі виникнення напруги чи конфлікту) [12 МОВ 1.7.1-2]. <i>2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> вільно застосовує та за потреби комбінує різні способи читання текстів у друкованому та цифровому форматі залежно від читацьких намірів та для виконання самостійно поставлених завдань [12 МОВ 2.1.1-1]; визначає і коментує проблеми, порушені в художніх текстах, зважаючи на контекст (культурний, соціальний, особистісний) [12 МОВ 2.2.1]; виявляє та коментує підтекст, авторську позицію, виражені в художньому тексті, зважаючи на національний і загальнолюдський контекст [12 МОВ 2.2.2-1 П]; визначає та аналізує	ТЛ: повість (повторення). Ірина ВІЛЬДЕ. Повість «Метелики на шпильках». Проблема формування світогляду молодої людини в умовах складних життєвих обставин дорослого світу, роль справжніх цінностей та «подвійної» моралі. Тема дорослішання як свобода особистого вибору й політичного зростання. Глибокий психологізм образу Дарки, яка робить свідомий життєвий вибір. Герман МЕЛВІЛЛ. Роман «Мобі Дік, або Білий кит». Глибокі філософські роздуми про сутність і цінність людського життя. Художнє дослідження характеру людини, виру її почуттів, що впливають на власне життя та світ навколо. Дисгармонійний аспект в «стосунках» людини і природи. Проблеми збереження довілля у творі. Багатоплановий сюжет та образи-символи роману. Джером СЕЛІНДЖЕР. Роман «Ловець у житі». Проблеми пошуку власного «я», свідомого входження мислячої	текстом (відповіді на запитання з метою визначення ключових аспектів сюжету та композиції твору, теми, проблематики, системи образів тощо). Складання усного висловлення про порушені у творах проблеми. Структурування інформації відповідно до завдань та власної позиції. Дослідження психологічної глибини та багатогранності характерів головних персонажів, їхнього емоційного стану. Складання сенкану, діаманти, цитатної характеристики головних/другорядних персонажів твору. Групово онлайн-взаємодія з метою визначення та інтерпретації фактичної інформації та підтексту. Дискусія на визначену тему щодо значущості життєвого вибору. Складання запитань відкритого типу, визначення ключових слів, формулювання теми та ідеї прочитаного/прослуха
---	--	---

мовні/стильові/жанрові/естетичні/прагматичні/історико-культурні особливості форми та змісту тексту за тематикою художнього тексту, їх взаємозв'язок [12 МОВ 2.2.3-1]; інтегрує інформацію з кількох прочитаних художніх текстів, гіпертекстів у цифровому середовищі для формулювання обґрунтованих висновків та аргументованих рішень для розв'язання різних життєво важливих проблем [12 МОВ 2.2.4-1]; окреслює та підтверджує аргументами свою позицію щодо прочитаного тексту чи кількох текстів - множинних та/або неструктурованих текстів [12 МОВ 2.4.1-2]; обґрунтовує перспективи використання інформації з одного чи кількох прочитаних текстів (медіатекстів), множинних та/або неструктурованих текстів для досягнення особистісно і суспільно значущих цілей і розв'язання життєво важливих проблем [12 МОВ 2.4.1-3]; самостійно, зокрема на основі власного і чужого читацького досвіду, здійснює добір текстів із різних джерел для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб, розв'язання суспільних проблем, успішної самореалізації [12 МОВ 2.5.1-1]; застосовує доцільні способи фіксування інформації з одного або кількох текстів, множинних та/або неструктурованих текстів, використовуючи вербальні і візуальні засоби, дотримуючись принципів авторського права [12 МОВ 2.6.1-1]. <i>3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови:</i> створює тексти різної жанрово-	індивідуальності в суспільство, де встановлено правила гри й розподілено ролі. Урбаністичний світ очима головного героя. Звеличення справжніх цінностей, що формують людську ідентичність. Засудження зухвальства, бездушності й лицемірства. Образ головного героя та його істинне покликання: нести в жорстокий світ добро, гармонію, радість, щирість дитинства. Символічні образи твору. ТЛ: символ (повторення)	ного тексту. Структурування інформації щодо перебігу подій, проблематики, розрізнення персонажів у вигляді графічних систематизаторів (графіків, схем, таблиць, діаграм, ментальних карт тощо). Проведення паралелей між образами та ситуаціями тексту і власним життєвим досвідом. Складання власного висловлення/есе/допису в соцмережах про значення духовної стійкості та незламності в характері людини, що можуть змінювати її життя та світ навколо
---	--	--

стильової належності, відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 MOV 3.1.1-1]; створює тексти різної тематики та обсягу, доцільно використовуючи цифрові засоби для поширення інформації щодо особистісних і суспільно важливих питань, дотримуючись норм електронного спілкування [12 MOV 3.2.1-1]; усуває недоліки в тексті на різних рівнях його організації, ураховуючи жанрово-стильові та композиційні особливості тексту, коментує зроблені виправлення [12 MOV 3.3.2-1] <i>4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу:</i> задовольняє потребу в індивідуальній і колективній мовленнєвій творчості, послуговуючись здобутими знаннями з мови [12 MOV 4.2.1-1].		
ПІДСУМКИ		
<i>1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях:</i> вибудовує комунікацію з іншими, забезпечуючи позитивний емоційний фон завдяки врахуванню особливостей контексту та інших важливих характеристик ситуації спілкування [12 MOV 1.7.2-1]. <i>2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду:</i> пояснює вплив прочитаного тексту на власний емоційно-чуттєвий досвід, визначає потенційний вплив прочитаного тексту на емоційно-чуттєвий досвід різних читацьких	Актуальність тематики творів української та зарубіжної літератури, прочитаних протягом року. Вічні проблеми буття в літературному мистецтві та міжкультурному контексті. Значення літератури (класичної й сучасної) для формування читацьких інтересів та вподобань	Групова взаємодія (онлайн-дискусія) з метою обговорення творів, прочитаних протягом року. Дослідження впливу твору на формування власного читацького інтересу. Презентація власних ідей щодо значення літератури для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб. Проект на тему «Моя віртуальна бібліотека» (або теми на вибір

аудиторій [12 МОВ 2.3.1-1]; самостійно, зокрема на основі власного і чужого читацького досвіду, здійснює добір текстів із різних джерел для задоволення власних пізнавальних та естетичних потреб, розв'язання суспільних проблем, успішної самореалізації [12 МОВ 2.5.1-1]. <i>3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови:</i> створює тексти різної жанрово-стильової належності, відповідно до індивідуальних і суспільних потреб на засадах академічної доброчесності [12 МОВ 3.1.1-1]. <i>4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу:</i> задовольняє потребу в індивідуальній і колективній мовленнєвій творчості, послуговуючись здобутими знаннями з мови [12 МОВ 4.2.1-1]		учнів/учениць). Написання есе на основі презентації інформації про читацькі вподобання. Створення буктрейлера/ відеопрецензії/, постера/ мультимедійної презентації про прочитаний твір української та зарубіжної літератури
--	--	---

Прикінцева частина

Засвоєння навчального матеріалу програми відбувається шляхом застосування різних форм, методів і прийомів освітньої діяльності, що ґрунтуються на активній взаємодії між учителем/учителькою і здобувачами/здобувачками освіти. Для формування читацьких умінь на належному рівні використовуються завдання різної складності, ефективні методичні прийоми, що допомагають на компетентнісному та діяльнісному рівнях осмислено працювати над текстами кожного розділу програми.

Тематично-проблемні розділи курсу містять художні твори, що сприяють становленню духовно-емоційного світу учнів та учениць, світоглядної та громадянської позицій.

Твори, уміщені до розділу 1 *«Свобода як визначальна риса національної ідентичності людини»*, висвітлюють боротьбу людини за незалежність, гідність, демонструють приклади стоїцизму, волі до життя, незламної сили духу, що допомагали вижити в надважких умовах. Вони передбачають усвідомлення учнями та ученицями сутності поняття свобода. Під час вивчення творів учитель/учителька акцентує увагу на тому, що свобода – це не лише відсутність зовнішнього примусу, це стан, у якому людина здатна самотійно обирати свій шлях, нести відповідальність за власні вчинки, реалізовувати свої мрії та жити згідно з власними переконаннями. Саме тому свобода є однією з найвищих цінностей, без якої неможливе повноцінне людське життя. Історія України – яскравий приклад боротьби за свободу, тому під час вивчення творів першого розділу варто звертати особливу увагу на історичний контекст. Наш народ неодноразово доводив, що гідність, самоповага й воля дорожчі за комфорт чи навіть життя. Російська агресія в Україні ще раз підкреслила, наскільки цінною є свобода для нашої нації. Тисячі українців/українок віддали життя за те, щоб їхні діти могли жити у вільній країні. Їхній подвиг навчає нас: свобода – не дар, а здобуток, який потребує щоденного захисту. Тож, вивчаючи твори цієї тематики, дуже важливо вкотре проаналізувати з учнівством суть людського буття, для якого свобода є джерелом натхнення, необхідною умовою творчості й розвитку. Сприяти формуванню цих усвідомлень допоможе варіативність форм і методів навчання, зокрема таких:

- ❖ *інтерактивних* – дискусій, рольових ігор, літературних вікторин, читацьких конференцій;
- ❖ *проектної діяльності* – дослідницької роботи про культурно-історичні та мистецькі явища тощо;
- ❖ *інтегрованого навчання* з історією, мистецтвом, громадянською освітою;
- ❖ *критичне читання* – постановка запитань до тексту, аналіз вчинків, взаємодія з текстом (міркування, обговорення, оцінка, написання).

Твори розділу 2 *«Самоцінність особистості як дар повноти життя»* спрямовані на усвідомлення учнями/ученицями поняття самоцінності як основи

власної гідності. Під час роботи з текстами учитель/вчителька зважає на важливі акценти теми – формування внутрішньої поваги до себе й до інших, розвиток власної індивідуальності, важливість самореалізації, самовизначення та свободи вибору. Психологічні портрети літературних героїв/героїнь демонструють приклади того, як можна незважаючи на обставини залишатися собою, змінювати власне життя всупереч обставинам. Тож, вивчаючи твори цього розділу, необхідно підкреслити, що повага до себе починається з розуміння своєї унікальності та права бути почутим/почутою. Ефективними для цього будуть такі напрямки роботи з учнівством:

- ❖ *аналітичне читання* – визначення ключових рис особистості героя/героїні, вивчення їхніх внутрішніх конфліктів, робота з цитатами, що розкривають цінність людської гідності;

- ❖ *обговорення й дискусії* з теми «Чи є особистість важливішою за колектив?», «Де межа між самоповагою та егоїзмом?», «Чи сучасне суспільство підтримує самоцінність людини?» тощо;

- ❖ *творчі завдання* – написання есе з теми: «Я – цінність для себе і світу», створення портрета героя/героїні з акцентом на його унікальність, виступ від імені героя/героїні: «Хто я і чому маю право на самоповагу?»; написання відгуків, листів, альтернативних фіналів прочитаного твору тощо;

- ❖ *інсценізації та рольові ігри* – інтерв'ю з героєм/героїнею твору про його життєві принципи, інсценізація моменту морального вибору тощо.

Твори, що містить розділ 3 *«Кохання як джерело натхнення та рушійна сила в житті людини»*, спонукають замислитися над багатьма важливими життєвими питаннями: у чому справжня цінність почуттів, чи можна бути щасливим/щасливою, жертвуючи собою заради інших, як кохання розкриває або руйнує особистість тощо. Оскільки профільна школа поглиблює рівень успішності, учні та учениці мають базу знань і здатні використовувати її, щоб аналітично мислити, тому головна мета роботи з текстами такої тематики – це навчити осмислено читати їх, адже йдеться про усвідомлення таких понять: любов – це випробування й сила водночас, вона розкриває глибини людської душі, формує життєві цінності, вчить приймати і відпускати. Отже, надзвичайно важливо формувати в учнів та учениць емпатію, емоційний інтелект, здатність до глибокого аналізу людських почуттів. На уроках учитель/вчителька має створити емоційно безпечний простір (тема кохання може бути чутливою), майстерно розкрити тему кохання як естетичну, моральну та філософську категорії та навчити порівнювати й розрізняти форми вияву кохання (жертвовного, трагічного, ідеалізованого, руйнівного тощо). Сприяючи цьому, безперечно, можуть такі методичні прийоми:

- ❖ *емоційно-сміслові читання* – визначення емоцій, які викликає твір; читання з зупинками з метою інтерпретації теми/проблеми; прогнозування розвитку подій чи стану героїв/героїнь;

❖ *групова взаємодія* – обговорення дилем з теми «Чи мав/мала рацію герой/героїня?»; порівняння сучасного бачення кохання з літературним образом; створення плаката «Цінності любові у творі» тощо;

❖ *інсценізації, імпровізації* – розігрування сцен/епізодів у сучасному контексті; «Суд над героєм» – аргументи «за» і «проти» щодо вчинків персонажа;

❖ *аналітичне письмо* – есе «Чи можу я зрозуміти вибір цього героя/героїні?»; лист герою «Що б я сказав/сказала тобі як друг/подруга?»; порівняльний аналіз розкриття теми на основі множинного тексту (двох творів/кількох фрагментів);

❖ *творчі завдання* – створення емоційного портрета кохання; добір віршів/прози про кохання з коментарем, створення буктрейлерів, колажів або постерів до твору.

У розділі 4 «Пошук власної ідентичності у вирі життєвих випробувань» запропоновано до опрацювання твори української та зарубіжної літератури, що розкривають глибокі внутрішні процеси особистості, її пошуки себе, місця в суспільстві та сенсу життя. Працюючи над такими творами, учні й учениці усвідомлюють потребу визначати свої цінності, переконання, життєві пріоритети, осмислюють взаємозв'язок з національною та культурною ідентичністю, визначають власну унікальність, яка формується життєвими випробуваннями, бо саме труднощі часто допомагають знайти своє справжнє «я». Це твори, які надихають на самопізнання, прийняття себе і зміцнення внутрішньої сили й опори. Разом із тим, особливості такої літератури не лише в тому, щоб усвідомити особистісне становлення, а й зрозуміти проблеми взаємозв'язку людини з суспільством, історією, мовою, культурою. Отже, важливим завданням учителя/вчительки є формування в учнів/учениць розуміння мотиву самопошуку та самоусвідомлення через аналіз літературних образів, критичне мислення, уміння проводити паралелі між особистим досвідом та долею літературного героя/літературної героїні з метою формування стійкості, гідності, поваги до власного «я» навіть у складних життєвих ситуаціях. Із цією метою варто скористатися такими методичними прийомами:

❖ *читання з ціннісним акцентом* – ключові слова, які розкривають внутрішній стан героя; ведення «щоденника ідентичності» героя/героїні: що він/вона втрачає/знаходить?

❖ *дискусії/дебати за питаннями* – Як зовнішні випробування змінюють людину? Чи можна залишатися собою в умовах тиску? Що важливіше: залишитися живим/живою чи залишитися собою?

❖ *аналітичні завдання* – порівняння образів (хто з героїв/героїнь зміцнився, а хто зламався через випробування?); створення «ментальної мапи самоідентичності героя/героїні»: які зміни відбуваються протягом твору тощо;

❖ *творче письмо* – есе «Як на мене впливають випробування?» або «Що я обрав би/обрала б на місці героя?»; лист герою/героїні з порадою або підтримкою; автобіографічна замальовка «Мій момент самопізнання»;

❖ *рольові моделі* – інтерв'ю з героєм/героїнею твору з теми: «Як я знайшов/знайшла себе?»; інсценізація ситуації, де герой/героїня робить складний вибір тощо.

Модельна навчальна програма курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі. Профільна середня освіта. Основний / поглиблений рівень» може бути основою для календарно-тематичного та поурочного планування, у якому вчитель/учителька самостійно розподіляє години на вивчення художніх творів, визначає різноманітні види роботи, які допоможуть учням/ученицям опанувати зміст матеріалу та формуватимуть уміння, навички й цінності, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти. Це дає можливість підійти до реалізації програми вільно й творчо, ураховуючи інтереси та можливості учнів/учениць, а також створити умови для об'єктивного оцінювання їхніх досягнень, поєднуючи формувальне та підсумкове оцінювання (усне опитування, тести, есе, творчі проєкти тощо), залучаючи самооцінювання та взаємооцінювання, надаючи зворотний зв'язок у формі мотиваційних коментарів тощо. Доцільність оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць за цим курсом визначає педагогічна рада закладу загальної середньої освіти. Оцінювання здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України з питань оцінювання.

Отже, вивчення курсу «Ідентичність людської душі в літературному вимірі» у профільній школі – це творчий процес, у якому вчителі/учительки й учні/учениці є учасниками міжкультурного діалогу, де художній твір стає невід'ємною частиною життя й слугує формуванню загальнолюдських цінностей.

Список використаних джерел

1. Все про компетентнісно орієнтоване завдання: як його створити? URL: <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-orientovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/>

2. Державний стандарт профільної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>

3. Концептуальні засади мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська а зарубіжні літератури). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/952/95248/Nakaz_MON_N_1163_vid_20_serpnia_2025_roku_1.pdf

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Національний проєкт: пишемо есе. Методичні матеріали для вчителів.
URL: https://essay.nus.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/metodychni_materialy_dlya_vchyteliv-1.pdf

6. Пометун О., Пирожено Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.

7. Типова освітня програма для 10-12 класів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням.
URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/2025/06/25/top-dlya-10-12-kl-zzso-yaki-zabezp-zdob-prof-osvity-25-06-2025-1.pdf>